

О. В. Лось,

Національний технологічний університет, м. Чернігів

КОМПЕТЕНЦІЇ ТЬЮТОРА В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються функції тьютора в системі дистанційного навчання. Визначаються основні компетенції, необхідні для дистанційного багаторівневого супроводу студента ВНЗ. Наголошується на необхідності спеціалізованої мовної підготовки тьютора у дистанційному навчанні іноземної мови.

Ключові слова: дистанційне навчання, тьютор, компетенція, супровід, ефективна взаємодія, організація навчального процесу.

В статье рассматриваются функции тьютора в системе дистанционного обучения. Определяются основные компетенции, необходимые для дистанционного многоуровневого сопровождения студента ВУЗа. Автор акцентирует внимание на важности специализированной языковой подготовки тьютора в дистанционном обучении иностранному языку.

Ключевые слова: дистанционное обучение, тьютор, компетенция, сопровождение, эффективное взаимодействие, организация учебного процесса.

The article deals with tutor's functions in distance learning. The basic competencies necessary for distance students' support are defined. The author analyzes a specific role of tutor in the distance learning and defines tutor as a person responsible for managing and facilitating the learning process and providing organizational, technical and psychological support, covering diverse sides of student life. Tutor reveals as a moderator, a guide, a person who accumulates learning resource. Tutor simplifies the transfer of knowledge and helps students in the process of individual learning and application of acquired skills. This fact determines the following specific competencies of tutor. The organizational competency requires the personal tutor experience in online learning, flexibility in learning, ability to identify targets for students, feel their potential and organize their learning process. Psychological competency is based on tutor's ability to create a confident environment for students, to detect problems and to solve them, to encourage communication and to exchange the ideas, to show a positive attitude and to create effective interaction between the students. Technical competency embraces knowledge of the operating system and distance learning platform in use. Professional competency is necessary to evaluate the whole learning progress, to moderate useful web resources and to use them as triggers in e-tasks while creating a feedback to students. Online communication competency covers a full range of specific skills in the virtual environment. Tutor personality competency includes a high motivation and the ability to adapt to new educational context, new methods and new roles. All these competencies are crucial for effective multilevel support in distance learning.

Keywords: distance learning, tutor, competency, support, effective interaction, learning process management.

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в країнах Західної Європи на початку 80-х років уможливив впровадження дистанційної освіти. У сфері освіти ІКТ почали розглядатися як універсальний інструмент, що здатен вирішити усі проблеми, й до тепер, Інтернет і онлайн технології не є винятком цього спрощеного уявлення про систему дистанційного навчання, яка може обійтися без посередництва людини. Поступово з'ясувалося, що в схемі дистанційного навчання неабиякого значення набуває роль тьютора, умовно кажучи посередника між студентом та викладачем-розробником дистанційного курсу. Дослідженнями соціально-педагогічних, організаційних та кадрових аспектів дистанційного навчання займалося багато таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Л. Бендова, Ю. Деражне, П. Закотнова, Н. Мараховська, Т. Кошманова, В. Глікман, Дж. Селмон. На наш погляд, на етапі впровадження дистанційної освіти у ВНЗ України слід приділити особливу увагу саме організації процесу навчання, ефективність якого залежить від специфічних компетенцій тьютора. У нашій статті ми робимо спробу проаналізувати роль та функції тьютора в системі дистанційної освіти та визначити компетенції, необхідні для продуктивної організації онлайн навчання.

Поняття «тьютор» є доволі широко вживаним терміном і має різні значення, як то «наставник, помічник, модератор, репетитор або посередник». Глумачний словник «Oxford Wordpower Dictionary» пропонує наступне визначення терміну «тьютор»: 1. приватний вчитель, який вчить одну особу або дуже малу групу людей; 2. вчитель, відповідальний за невелику групу осіб, що навчаються в школі, коледжі або університеті. Відповідно до Словника сучасної освіти «Dictionnaire actuel de l'éducation» Р. Лежандра, «тьютор – це куратор, гід, інструктор, який навчає одного студента або невелику групу студентів одночасно; виконує функції студентського радника» [6, с. 1378]. Отже, безпосередньою функцією тьютора є консультативна функція у питаннях навчання або допомога у вирішенні особистих питань. Ж. Барньє (Barnier Georges) використовує термін «тьютор» для позначення кваліфікованої людини, яка не тільки консулює, а й підтримує того, хто навчається. Крім того, тьютор іноді постає репетитором, тобто суб'єктом, який надає додаткові індивідуальні освітні послуги учням, що мають труднощі у навчанні [3, с. 127].

Дослідниця В. Глікман (Glikman Viviane) наголошує, що тьютор має дещо спільне з викладачем. Це людина, яка знаходиться в аудиторії й здійснює персоналізовану навчальну функцію, тобто передає знання студенту індивідуально або працює в невеликій групі студентів. В сучасних світових інформаційно-комунікаційних реаліях вираз «онлайн тьютор» означає будь-кого, хто займається технічною підтримкою студентів та сприяє їх ефективному дистанційному навчанню. Тому в дистанційному навчанні тьютор здебільшого виступає «посередником» між навчальним закладом і розробниками навчальних дистанційних курсів з одного боку, та студентами з іншого [7, с. 223]. Сама взаємодія зі студентством може відбуватися індивідуально або колективно. В системі очного навчання саме викладач виконує функцію передавача знань, тоді як в дистанційному навчанні педагогічне посередництво забезпечується особами, які кваліфікуються як тьютори. У більшості випадків ці тьютори є також викладачами, й іноді трапляється, що вони виконують тьюторську функцію одночасно із своєю основною діяльністю – викладацькою. Дуже часто такі перекваліфіковані у тьюторів викладачі отримують додаткову освіту відповідно до своїх нових функцій. Отже, підсумовуючи вищесказане, виокремимо основні збіжності й визначимо тьютора як особу, яка відповідає за полегшення процесу навчання й надає підтримку, що охоплює різноманітні спектри студентського життя. Тьютор постає супровідником, гідом, людиною, що акумулює навчальний ресурс. Він повинен водночас спрощувати процес передачі знань і допомагати студенту в процесі індивідуального навчання і застосування набутих знань. На цьому етапі ми можемо виділити чотири основні функції тьютора, а саме: підтримуючу, супроводжуючу, кураторську і ресурсну. До поля діяльності тьюторів можна також додати наступні функції:

– інформування студентів щодо вибору відповідних навчальних курсів;

- методологічна допомога, що стосується методів і розвитку метапізнавального процесу;
- дидактична допомога, здебільшого центрована на змісті обраного курсу;
- психологічна підтримка, що охоплює мотиваційний аспект;
- соціальна й особистісна допомога з метою задоволення практичних та матеріальних потреб студента;
- організаційна допомога, що стосується полегшення доступу до адміністративного ресурсу, як то налаштування робочих графіків, вільний доступ до навчального ресурсу, тощо;
- технічна допомога з налаштування та сумісності програмного забезпечення;
- спеціалізована допомога у випадку специфічних потреб студента;
- допомога у налаштуванні колективної роботи.

Виходячи з цього, роботу тьютора можна розподілити на координаційну діяльність, безпосередній супровід та технічну підтримку. Координаційна діяльність охоплює соціальну функцію тьютора та його здатність встановлювати й налагоджувати контакт зі студентами, надавати їм психологічну підтримку, створювати сприятливе навчальне середовище для групової взаємодії. Безпосередній супровід залучає знання тьютора з фаху та методологічну допомогу, а саме поради студентам стосовно того, як треба навчитися вчитися: методи організації роботи, індивідуальний супровід студента або супровід в групі, аналіз досягнень. Технічна підтримка пов'язана з дистанційним налаштуванням програмного забезпечення й добірці відповідних засобів комунікації. П. Закотнова наголошує на організаторській, інформаційній, комунікативній та розвиваючій функціях тьютора. Перша стосується організації навчальної діяльності студентів. Друга функція полягає в наданні студентам певного обсягу теоретичного матеріалу з тематики курсу та контролю над його засвоєнням. Його комунікативна функція вибудовується під час спілкування зі студентами. Остання ж спрямована на активізацію пізнавальної діяльності студентів та на сприяння їх особистому розвитку [1, с. 55–56].

Н. Хатьков та Ю. Павличенко акцентують увагу на тому, що тьютор – фахівець, на якого покладена дистанційна організація навчального процесу. Він не обов'язково має бути викладачем, бо на перший план у його роботі виходять організаційні, консультативні (щодо використання програм, вирішення позаштатних ситуацій) і контролюючі (перевірка користувачів під час проведення контрольних та екзаменаційних робіт) функції [2]. Отже, функція тьютора здебільшого модеруюча. На думку дослідниці Б. Дені (Brigitte Denis), тьютору слід обмежитися спілкуванням з студентами, організацією навчання (веденні журналів обліку, оцінюванні, обговоренні або доведенні до відома студента критеріїв оцінювання, визначенні показників, що свідчать про рівень успішності) [5, с. 116–118]. Так, роль тьютора зводиться до двох основних функцій: організації роботи студента та посередництва.

В багатьох системах дистанційного навчання розробкою курсів, підготовкою планів та друканих матеріалів до курсу займаються фахівці, тобто викладачі. Вони не залучаються до організації дистанційної роботи зі студентами. Тьютори також володіють певними знаннями з фаху, але присвячують вагомому частину робочого часу спілкуванню зі студентами. Має місце певне зміщення професійних компетенцій. Так, Дж. Селмон (Salmon Gilly) наголошує на тому, що більшість компетенцій, якими мав би володіти тьютор, набуваються «шляхом тренувань і практики». На думку дослідниці, тьютору не обов'язково мати багаторічний досвід і виняткові кваліфікації, але тільки той рівень знань, що є необхідним для курсу, на якому вони працюють. Основною компетенцією для організації дистанційного навчання дослідниця вбачає наявність «емоційного інтелекту», що складається з мотивації та інтуїції, бо саме емоційний аспект є рушійною силою будь-якої комунікації або відносин між людьми [8, с. 53–55]. Погоджуючись з думкою попередніх науковців, зазначимо лише, що тьюторський супровід має здійснюватися не тільки на організаційному та технічному рівні, але фаховому. Тому важливим фактором у взаємодії тьютора зі студентом стають знання тьютора зі спеціальності, так би мовити, зсередини. Особливо вагомим це зауваження буде у дистанційному навчанні іноземної мови, де без ґрунтового знання мовного контенту тьютором не може йтися ні про організацію самостійної, ні індивідуальної роботи студента. На підтвердження цього наведемо приклад опитування серед студентів університету м. Руан, користувачів дистанційної платформи WebCT щодо ефективності взаємодії тьюторів, викладачів та студентів [4]. З 112 опитуваних студентів 41 % студентів не контактували з тьютором, 37 % мало контактували, 19 % досить часто й 3 % відповіли «дуже часто». Інакше кажучи, 78 % студентів не зверталися або рідко зверталися по допомогу до тьютора. Більшість опитуваних зізналися, що у вирішенні складних питань поклалися на обговорення, що читали на форумах. До того ж спілкування з тьютором щодо наповнення курсу виявилось мало ефективним, так як здебільшого тьютори не були фахівцями у визначеній галузі, тоді як постійного контакту з питань зі спеціальності потребували біля 55 % студентів. Вони зазначали, що їм бракувало усного спілкування, очних зустрічей, індивідуальної допомоги зі спеціальності, а також чітких відповідей на конкретні питання, у той час як діалог з тьютором обмежувався відсиланнями на певні електронні ресурси. Отже, як демонструє наведений приклад, однією з умов якісного дистанційного супроводу має бути спеціалізована підготовка тьютора з курсу, за яким він закріплений. У дистанційному навчанні іноземної мови окрім організаційних та технічних компетенцій необхідно стає спеціалізація з мови, яка викладається або якою укладено дистанційний курс. Тьютор повинен виправляти письмові роботи студентів, імперативно надавати свій коментар, мати змогу відповідати на питання лінгвістичного характеру щодо контенту в запропонованих завданнях, слідкувати за розвитком навчального процесу окремого студента або групи, призначаючи, наприклад, телефонні або онлайн зустрічі з метою провокування усного висловлювання іноземною мовою. Саме тому в деяких університетах Франції з огляду на специфіку дистанційного викладання іноземної мови, група для тьюторського супроводу не перевищує 5-6 студентів.

Дослідивши різні аспекти діяльності тьютора в дистанційному навчанні, визначимо основні компетенції, що дозволять здійснювати ефективний багаторівневий супровід студента впродовж навчання:

1. Організаційні компетенції. Відпочатково для тьютора бажаними є власний досвід онлайн навчання, гнучкість у підходах до різних типів навчання; вміння визначати цілі для інших; бачити потенціал онлайн навчання окремого студента або окремої групи; здатність провокувати розвиток здібностей студентів, діяти як каталізатор, вміти аналізувати і синтезувати, піддавати сумніву власні дії, управляти зворотною дією, вміти змусити працювати або стати активним діячем того, хто пасивно поводитьсь у навчанні.

2. Психолого-педагогічні компетенції. Важливими в даній сфері стають уміння створити атмосферу довіри; визначати, коли контролювати групи, а коли не контролювати, виявляти щире зацікавлення у житті студента, захопити його до спілкування та обміну думками, позитивно ставитись до студента як особистості, створити ефективну взаємодію між студентами в групі (взаємодія в парах, організація синхронних та асинхронних обмінів).

3. Технічні компетенції. До цих компетенцій першочергово належать знання діючого програмного забезпечення та дистанційної платформи; швидкість читання з екрану, мобільність та постійний доступ до інтернету; здатність оцінювати

базові структури онлайн конференцій і потенціал веб- та інтернет навчання; вміння користуватися певними характеристиками програмного забезпечення, розрахованих на тьюторів, наприклад, здійснювати контроль, архівування, встановлювати контакт; вміння користуватися певними функціями програмного забезпечення, щоб відстежувати дії студентів як користувачів платформи, а саме історію повідомлень, моніторинг часу користування, підсумок роботи; створювати зв'язки з іншими навчальними функціями програми, додавати онлайн ресурси, не заважаючи роботі учасників; уміти налаштувати і проводити онлайн конференції та інші онлайн заходи, створювати навчальне середовище, вміти користуватися альтернативними програмним забезпеченням та платформами.

4. Фахові компетенції. На нашу думку, освітній кваліфікаційний рівень підготовки тьютора з фаху має бути на рівні бакалавра. На зазначеному рівні він матиме достатні знання і досвід, з якими зможе поділитися, а також долучити власний внесок; вільно орієнтуватиметься серед корисних онлайн ресурсів необхідної тематики. Тьютор повинен вміти започаткувати обговорення, ставити питання, які привертатимуть увагу студентів, знати, коли слід втрутитись в роботу, а коли залишатись на відстані, оцінювати роботу студентів, рівнозначно враховуючи внесок кожного, перевіряти розуміння й нерозуміння пройденого матеріалу, оцінювати в цілому навчальний прогрес. Модерування корисних вебресурсів дозволить використовувати їх як тригери в онлайн завданнях, творчо продукувати зворотній зв'язок у учасників.

5. Компетенції ведення онлайн комунікації. Реалії сучасного буття в мережі вимагають специфічних навичок і вмінь, як то бути ввічливим і толерантним під час письмової онлайн комунікації, вміти складати чіткі, короткі онлайн повідомлення; створювати «присутність» і «видимість» у віртуальному середовищі; вміти вести усну онлайн комунікацію, реагувати відповідним чином на повідомлення, бути коректно «видимим» онлайн, отримувати й управляти очікуваннями студентів; вміти взаємодіяти шляхом змісту повідомлень, припиняти контакт між кількома користувачами, вирізняти причини, проблеми онлайн, конструктивно вирішувати конфліктні ситуації.

6. Особистісні компетенції тьютора включають впевненість і мотивацію, вміння бачити особистість в кожному студенті, здатність адаптуватися до нового навчального контексту, нових методів, нової аудиторії і нових ролей; демонструвати зацікавленість в комунікації зі студентами, позитивне ставлення, ентузіазм і завзятість; знати, як створити і підтримувати результативне і послідовне онлайн навчання.

Отже, дослідивши основні функції тьютора в дистанційному навчанні, ми окреслили шість груп компетенцій (організаційні, психолого-педагогічні, технічні, фахові, компетенції ведення онлайн комунікації та особистісні компетенції), необхідні для ефективної діяльності тьютора у здійсненні багаторівневого супроводу студента або групи студентів в умовах дистанційного навчання. Однією з умов якісного дистанційного супроводу має бути спеціалізована підготовка тьютора з курсу, за яким він закріплений.

Література:

1. Закотнова П. В. Подготовка преподавателей вуза к деятельности в системе дистанционного обучения : дис.... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Закотнова Полина Владимировна. – Омск, 2004. – 211с.
2. Руководство для подготовки обучающего и контролирующего комплекса компьютерных методических разработок при организации самостоятельной работы студентов: Учебное пособие / Д. Г. Осетров, Н. Д. Хатяков, Л. И. Шангина, Ю. А. Павличенко. – Томск, 2009. – 37 с.
3. Barnier G. Le tutorat dans l'enseignement et la formation / Georges Barnier. – Paris : l'Harmattan, Savoir et Formation, 2001. – 287 p.
4. Béziat J. Formateur en ligne : vers un modèle d'action / Jacques Béziat // Distances et Médiations des Savoirs. – Centre national d'enseignement à distance, 2012. – № 1. – [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://dms.revues.org/116?lang=en>.
5. Denis B. A conceptual framework to design and support self-directed learning in a blended learning programme / Brigitte Denis // Journal of Educational Media. Special Issue. Blended Learning: blending the issues and concerns of staff and students. – Vol. 28. – № 2–3, October 2003. – P. 115–127.
6. Dictionnaire actuel de l'éducation / Renald Legendre. – Montréal : Guérin Éditeur, Éditions ESKA, 1993. – 1500 p.
7. Glikman V. Des cours par correspondance au E-learning / Vivienne Glikman. – Paris : Presse Universitaire, 2002. – 304 p.
8. Salmon G. E-Moderating : The Key To Teaching And Learning Online / Gilly Salmon. – New York : Routledge, 2011. – 273 p.

УДК 81'33:007:316.77

Л. Л. Макарук,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

МУЛЬТИМОДАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ СТОЛІТТІ

У статті розглянуто низку понять: мультимодальна грамотність, візуальна грамотність, медіаграмотність та ін. Проаналізовано їх специфіку з урахуванням пріоритетних тенденцій розвитку соціуму. Зосереджено увагу на тому, що в XXI ст. відбулася переорієнтація традиційних парадигм як результат, виникла закономірна потреба у переосмисленні усталених дефініцій. Обґрунтовано поняття мультимодальна грамотність та візуальна грамотність з огляду на лінгвістичні вектори розвитку сучасного соціуму. Звернуто увагу на потребу уніфікації термінів і їх дефініцій.

Ключові слова: мультимодальна грамотність, візуальна грамотність, медіа грамотність, невербальні компоненти комунікації.

В статье рассмотрен ряд понятий: мультимодальная грамотность, визуальная грамотность, медиаграмотность и др. Проанализирована специфика этих понятий с учетом приоритетных тенденций развития социума. Обращено внимание на то, что в XXI в. произошла переориентация традиционных парадигм как результат, возникла закономерная необходимость пересмотреть установленные дефиниции. Охарактеризованы понятия мультимодальная грамотность и визуальная грамотность принимая во внимание лингвистические векторы развития современного социума. Освещена необходимость унификации терминов и их дефиниций.

Ключевые слова: мультимодальная грамотность, визуальная грамотность, медиаграмотность, невербальные компоненты коммуникации.

This article deals with the concepts of multimodal literacy, visual literacy, and media literacy. The distinctive features of these specific concepts have been analyzed in the light of the developmental patterns which can be observed in modern society. A great deal of attention has been focused on the fact that traditional paradigms are in the process of being reoriented in the